

ROZVOJ KOMUNIKATÍVNEJ KOMPETENCIE A PERFORMANCIE V SLOVENSKOM JAZYKU

THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AND PERFORMANCE IN SLOVAK LANGUAGE

Mária Matiová

Katedra slovenského jazyka, Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
slovenský jazyk a literatúra, 3. rok štúdia, interná forma štúdia
maria.matiova89@gmail.com

Školiteľ: **prof. PhDr. Juraj Glovňa, CSc. (jglovna@ukf.sk)**

Kľúčové slová

komunikatívna kompetencia, komunikatívna performancia, didaktika slovenského jazyka, lexémy, frazeologizmy, gramatika, výslovnosť, efektívna komunikácia

Key words

communicative competence, communicative performance, didactics of Slovak language, lexemes, idioms, grammar, pronunciation, effective communication

Funkčná komunikácia v slovenskom jazyku neimplikuje iba schopnosť diferencovať gramaticky správnu podobu prehovoru od jeho defektnej formy, t. j. jazykovú kompetenciu. Vo veľkej miere je determinovaná aj nadobudnutím komunikatívnej kompetencie, ktorej bázou je schopnosť komunikanta funkčne využívať komplex znalostí o jazyku v závislosti od danej komunikačnej situácie.

Konverzačná príručka zo slovenského jazyka je praktickou didaktickou pomôckou, umožňujúcou aktívne osvojovanie a obohacovanie jadra slovnej zásoby – elementárneho piliera každého jazyka. Zároveň obsahuje mnohé námety na konverzačné cvičenia. Tie sú koncentrované na precvičovanie a zdokonaľovanie schopnosti efektívne a účelne využiť poznatky o slovenčine v priebehu produkčných i recepčných procesov v rámci verbálnej interakcie, ktorá sa realizuje v rozmanitých prirodzených životných situáciách.

Publikáciu Juraja Glovňu a Kataríny Dudovej vydala v roku 2015 Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre v rámci projektu *Nitriansky model skvalitnenia vyučovania slovenského jazyka a literatúry na školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín metódou vyučovania cudzích jazykov (s dôrazom na školy s vyučovacím jazykom maďarským)*.

Príručka zahŕňa všetky elementárne lexémy, ktorých aktívne osvojovanie je predpokladom funkčnej komunikácie v rôznych životných sférach. Orientáciu a rýchle vyhľadávanie

v publikácii zefektívňujú heslové slová na báze obsahových okruhov. Jednotlivé jazykové jednotky, zaradené do daných tematických kategórií, nie sú len v sémantickej relácii k téme, ale aj k sebe navzájom v rámci vyčlenenej významovej oblasti.

Kniha zachytáva lexémy týkajúce sa správania človeka, jeho fyzických a psychických charakteristík, spoločenského statusu, vzťahov i aktív v úzkom rodinnom prostredí či v širšej spoločnosti, sociálneho a prírodného prostredia, v ktorom žije. Keďže primárnym cieľom autorskej dvojice je zdokonaľovanie konverzačných zručností v každodennom diskurze v slovenskom jazyku, obsahové okruhy implikujú aj témy – školstvo a vzdelávanie, práca, záujmová činnosť, jedlo a nápoje, oblečenie, komunikačné prostriedky, ako aj životné prostredie. Súhrn najvýznamnejších lexikálnych jednotiek uzatvárajú všeobecno-filozofické pojmy, napríklad čas, priestor, farby a v nie poslednom rade komplex jazykových prostriedkov, ktoré predstavujú jeden z hlavných prameňov obohacovania slovnej zásoby slovenčiny – slang (s osobitným dôrazom na slang študentský).

Veľkým prínosom príručky je zakomponovanie lexém do ilustratívnych viet, prípadne súvetí. Ich realizácia v minimálnom kontexte urýchľuje a zefektívňuje proces aktívneho osvojovania slovenského jazyka. Forma a tematické zameranie viet je v súlade s elementárnymi didaktickými princípmi – s princípom zrozu-

mitelnosti, jednoduchosti, prirodzenosti, názornosti a tiež s princípom modernosti, ktorý sa odráža predovšetkým v tematickom zameraní (cestovanie, médiá, technika atď.).

Keďže imanentnou súčasťou učenia každého jazyka je kladenie dôrazu na výslovnosť, jednotlivé lexémy sú doplnené fonetickou transkripciou, umožňujúcou nácvik a cibrenie spisovnej výslovnosti slovenských jazykových prostriedkov. Didaktický účinok konverzačnej príručky posilňuje moderný a progresívny prístup autorov k realizácii vyučovacích metód cudzích jazykov. Pozornosť koncentrujú na kontrastívne jazykové javy vo výrazovej a významovej rovine, ktoré pri osvojovaní slovenského jazyka predstavujú časté komplikácie.

Významnou súčasťou publikácie sú v tomto smere doplňujúce poznámky, týkajúce sa špecifických zvukových realizácií slov, dištinktívnej funkcie kvantity, asimilácie atď. V doplňujúcich informáciách o pravopise sú implikované dôležité poučenia o ortografii daných lexém. Poznámky ku gramatike slov sa koncentrujú na nepravidelnosti v konjugácii a deklinácii, ako aj na morfológické špecifiká gramatických kategórií. Na lexikálnej rovine je ústredným cieľom autorov obohacovanie aktívnej slovnej zásoby nielen o nociónálne slová, ale aj o lexémy expresívne, štylisticky príznakové, o jednotky cudzieho pôvodu a pod.

Veľkým prínosom príručky je doplnenie slovnej zásoby o jednotky z frazeologickej pokladnice slovenského jazyka. Keďže sú imanentnou súčasťou verbálnej komunikácie, aj na základe úrovne ich ovládania evaluujeme mieru znalosti nielen materinského, ale aj cudzieho jazyka. Z uvedeného dôvodu sú niektoré heslové slová doplnené frazémami alebo parémiami, v ktorých je daná jazyková jednotka zakomponovaná. Žiak si v procese učenia neosvojuje len lexému, ale aj príslušnú frazeologickú jednotku spolu s jej archisémou. Orientáciu v doplňujúcich tipoch a informáciách zvyšuje ich prehľadné grafické vyčlenenie.

Z didaktického a metodického aspektu je hodnotnou časťou publikácie aj slovensko-maďarský slovník, zostavený abecedne podľa lemm, heslových slov konverzačnej príručky. Súhrn spracovaných lexém predstavuje konverzačnú bázu, minimum, ktorého aktívna

znalosť determinuje funkčnú a efektívnu komunikáciu v slovenčine. Vzhľadom na zariadenie maďarských ekvivalentov je príručka výbornou doplnkovou didaktickou pomôckou pri vyučovaní slovenského jazyka v základných školách s vyučovacím jazykom maďarským.

Príručku uzatvárajú didaktické tipy na konverzačné cvičenia, čerpajúce z každodenných životných situácií, v ktorých je nevyhnutná funkčná komunikácia, t. j. zrozumiteľná formulácia myšlienok s cieľom dosiahnuť komunikačný zámer. Daná časť publikácie môže slúžiť ako inšpiračný zdroj prirodzených a autentických aktivít, realizovaných vo vyučovaní slovenského jazyka. Ústredným zámerom autorskej dvojice bol v tomto smere rozvoj schopností žiakov funkčne využívať jazykové prostriedky v rozmanitých formách lingválnej realizácie (rozprávanie, počúvanie, čítanie, písanie).

Praktické tipy, opierajúce sa o kreatívne vyučovacie metódy (napríklad situačná, problémová, heuristická, inscenačná metóda atď.), otvárajú cestu efektívnemu a pre študentov a študentky pútavému rozvíjaniu komunikatívnej kompetencie a performancie. Zároveň rozvíjajú ich samostatnosť, kreativitu, logické a kritické myslenie. Konverzačné úlohy súvisia s obsahovým členením knihy. Predstavujú jej významnú doplňujúcu zložku, ktorá vzhľadom na tematické členenie plynule nadväzuje na predchádzajúce významové celky.

Konverzačná príručka je prínosnou pomôckou pri vyučovaní slovenského jazyka, zameranou na rozvoj schopnosti efektívne a funkčne využívať relevantné jazykové prostriedky v konkrétnej komunikačnej situácii. Implikuje moderné a progresívne vyučovacie metódy. Jazykový materiál zodpovedá bazálnym didaktickým princípom a zároveň reflektuje súčasnú podobu spisovnej slovenčiny. Myšlienkové a metodologické skoncipovanie príručky potvrdzuje výbornú orientáciu autora a autorky vo sfére teórie a praxe vyučovania slovenského jazyka, zohľadňujúcej efektívne didaktické prístupy a postupy.

Konverzačná príručka je určená primárne študentom a študentkám slovenského jazyka a literatúry, ktorí sa pripravujú na pedagogické pôsobenie na školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín. V nich sa študenti učia slovenčinu ako štátny jazyk. Publikácia je výbornou didaktickou pomôckou aj pre štu-

dentov a študentky iných vysokých škôl, ktorí si slovenčinu osvojujú ako cudzí jazyk, prípadne pre žiakov a žiačky druhého stupňa základných škôl s maďarským vyučovacím jazykom (slovensko-maďarský slovník). (Glovňa – Dudová, 2015, s. 11) Vzhľadom na doplňujúce informácie z ortografie, fonetiky, gramatiky, lexikológie i frazeológie, ako aj na tematické a metodické zameranie konverzačných cvičení je príručka hodnotným inšpiračným zdrojom aj pre pedagógov a žiakov (študentov) základných, stredných či vysokých škôl, na ktorých sa slovenčina vyučuje ako materinský (prvý) jazyk. Zároveň je prínosnou

praktickou pomôckou pre každého záujemcu, ktorý má ašpiráciu rozvíjať schopnosť realizovať kultivovanú, intelektuálnym a vekovým možnostiam primeranú spisovnú komunikáciu v slovenskom jazyku.

Literatúra

GLOVNĀ, Juraj – DUDOVÁ, Katarína. 2015. *Konverzačná príručka zo slovenského jazyka*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2015. 174 s. ISBN 978-80-588-0850-5